

Katarina Kolega

U POTRAZI ZA "MJESTOM POD SUNCEM"

NOVI CIRKUS U ISTOČNOJ EUROPI

U zemljama istočne Europe, poput Mađarske, Poljske i Češke Republike, godinama se njegovao tradicionalni cirkus. Artističke obitelji dobivale su dobru državnu potporu kako bi svojim šatorima obilazile mjesta i uveseljavale tamošnje stanovništvo. U Češkoj i Mađarskoj još postoje takvi cirkusi, a u Poljskoj su bankrotirali devedesetih godina tijekom privatizacije. Poljska publika, međutim, nije zaboravila zabavne cirkuske predstave s klaunima i životinjama.

Tradicija novog cirkusa, s druge strane, ne postoji. O novom se cirkusu u istočnom i južnom dijelu Europe počelo doznati prije desetak godina kada su ulični žongleri, akrobati, klauni i drugi zaljubljenici u cirkuske discipline vidjeli francuske, finske, australske predstave u kojima je cirkuska disciplina samo sredstvo pomoću kojega se oblikuju umjetnička promišljanja. Festivali na kojima su gostovale neke od najvažnijih novocirkuskih skupina, poput Compagnie XY, Les Colporteurs, Cahin-caha, Circo Aereo i mnoge druge, novocirkuskim izvedbenim umjetnicima iz istočne Europe bili su (i ostali) poticajni za njihov razvoj.

Upravo je cirkus u istočnoj Europi bio tema ovogodišnjeg, devetog Festivala novog cirkusa u Zagrebu. Uz naše profilirane novocirkuske skupine, gostovale su i predstave iz Grčke i Češke Republike, a nastupali su i umjetnici iz Slovenije i Makedonije koji su u Francuskoj završili jednu od najpoznatijih visokih školskih ustanova za cirkus – CNAC (Centre national des arts du cirque).

O istočnoeuropskom novom cirkusu moglo se doznati i na festivalskom okruglom stolu na kojem se raspravljalo o problemima i izazovima novocirkuskih umjetnika u pojedinim istočnoeuropskim zemljama. U razgovoru sa sudionicima okruglog stola i gostima festivala pokušali smo dobiti kratak uvid u kulturnu politiku prema novom cirkusu u njihovim državama.

◀ Cirk La Putyka, *Slapstick Sonata*,
foto: Siniša Glogoški

Ki Omos Kinetai, *IL paRRaiso*

Grčka – postoji zabava, ali ne i umjetnost

"U Grčkoj novi cirkus ne postoji!" – odlučno je rekla plesačica Christina Sougioultzi čija je skupina Ki Omos Kinetai nastupala drugi dan Festivala novog cirkusa. Teško je vjerovati toj tvrdnji sudeći prema poetičnoj i visoko estetiziranoj predstavi *Raj*, u kojoj se isprepleću vrsne akrobacije na svili s elementima grčkog ritualnog plesa i suvremenim plesnim sekvencijama. Skupina Ki Omos Kinetai, međutim, jedina je koja spaja cirkuske tehnike s plesnim i ne naziva se novocirkuskom skupinom jer su izvođači plesači. Christinu Sougioultzi novi je cirkus privukao prije deset godina u Madridu, gdje su je oduševile cirkuske točke Argentinca Bentacora Camila. Camilo je na njezin poziv došao u Atenu podučavati plesače, a zatim

Grčka je publika, naime, sumnjičava prema predstavama koje se izvode na ulici. Ako istu predstavu izvedeš na ulici i u kazalištu, na ulici će te smatrati lopovom, a u kazališnoj dvorani umjetnikom.

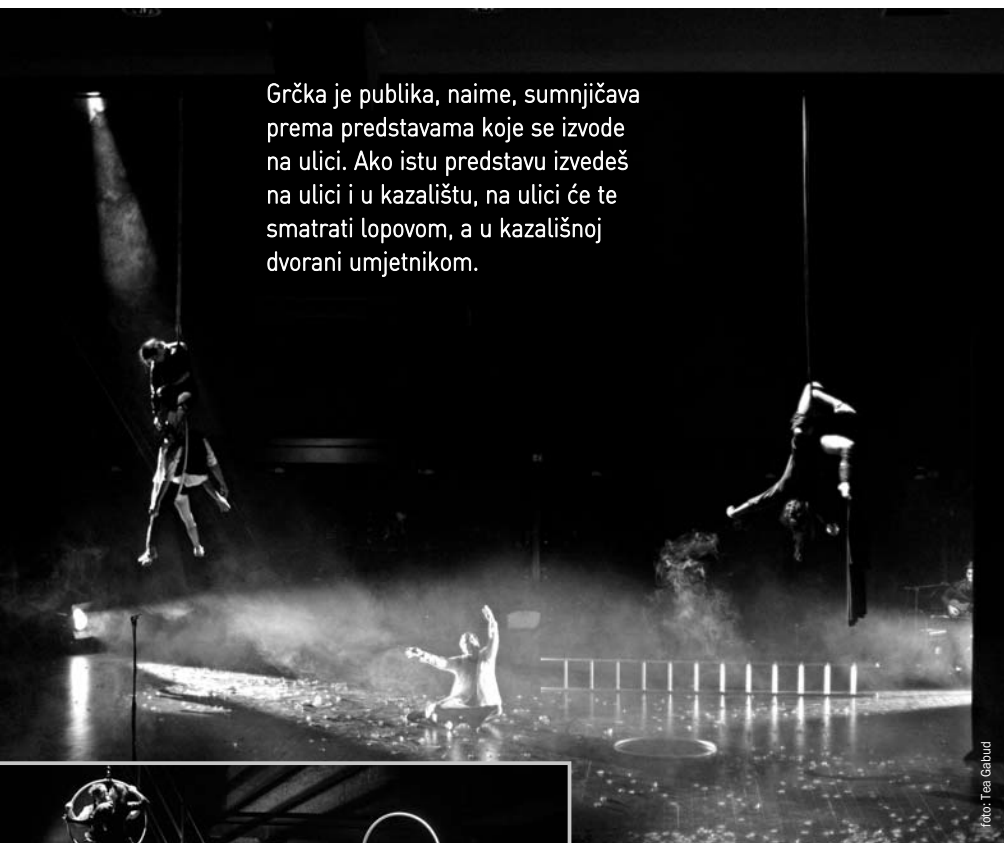

foto: Tea Gabud

foto: Tea Gabud

Ki Omos Kineitai, *IL paRRaiso*

su 2003. osnovali skupinu Ki Omos Kineitai koja spaja tehnike plesa, cirkusa i performansa. "Danas ne mogu zamisliti da stvaram samo plesnu predstavu. To za mene više nema smisla jer ples u kombinaciji s novim cirkusom nudi toliko prekrasnih mogućnosti", kaže Christina Sougioutzi koja se ne naziva novocirkuskom umjetnicom jer je školovana plesačica. U Grčkoj ne postoje cirkuske škole, a samouki ulični žongleri i klauni više vole nastupati po klubovima, nego stvarati predstave. U klubovima

im točke donose dobru zaradu, dok bi radom na predstavi izgubili mnogo vremena i vlastitog novca. Otkako traje grčka kriza u kulturu se gotovo ništa ne ulaže, pa se nje, prema riječima Christine Sougioutzi, bave samo najuporniji. Njezino je kazalište nezavisno. Novac dobiva od festivala na kojima gostuje i od prodaje karata, a pomaže joj i Grčko nacionalno kazalište u Ateni u kojemu besplatno nastupa. "Moramo nastupati u Grčkom nacionalnom kazalištu jer jedino na taj način možemo doprijeti do publike. Grčka je publika, naime, sumnjičava prema predstavama koje se izvode na ulici. Ako istu predstavu izvedeš na ulici i u kazalištu, na ulici će te smatrati lopovom, a u kazališnoj dvorani umjetnikom. Stoga je za uspjeh naših predstava zaslužan i ugledan kazališni prostor u kojemu se izvode", skromno otkriva Sougioutzi.

Češka – virtuozni akrobati bez škole

Za razliku od Grčke, gdje se novim cirkusom bavi jedino Ki Omos Kineitai, u Češkoj Republici prva takva skupina Cirk La Putyka potaknula je i druge izvođače na osnivanje novocirkuskih družina.

Osnivač Cirk La Putyke Rosta Novák po zanimanju je glumac. S novim cirkusom susreo se na edinburškom festivalu Fringe, nakon kojega je osmislio solo s cirkuskim elementima. Prije deset godina u Pragu se počeo organizirati međunarodni festival novog cirkusa Letni, Letna na kojemu nastupaju najveće svjetske skupine. Potaknut tim festivalima, Rosta Novák htio je stvoriti češku novocirkusku skupinu. Godinu dana bio je u potrazi za izvođačima. Tražio ih je po kazalištima i gimnastičkim dvoranama, jer cirkuskih škola u Češkoj nema. Na posljedku su se među trinaest odabranih našli glumci, plesači i gimnastičari. Nisu imali novca za radionice, pa su cirkuske tehnike učili putem You Tubea i DVD-a, pomnim promatranjem akrobatskih, klaunskih i žonglerskih točki.

U prvu predstavu Rosta je uložio svoje tri tisuće eura, a projekt su ponudili Nacionalnom kazalištu u Pragu. "Znali smo da će o uspjehu predstave ovisiti naš opstanak", prisjeća se producent i Rostin brat Vit Novák.

Duhovita predstava o češkom identitetu *La Putyka* očarala je publiku i kritiku. Proglašena je najboljom predstavom u 2009. godini. Zahvaljujući tom uspjehu, nastala je prva

Prije deset godina u Pragu se počeo organizirati međunarodni festival novog cirkusa Letni, Letna na kojemu nastupaju najveće svjetske skupine.

foto: Štíša Glogaški

Cirk La Putyka, *Slapstick Sonata*

novocirkuska češka skupina Cirk La Putyka. Nakon nekoliko nagrada i izvrsnih kritika, prepoznalo ih je i Ministarstvo kulture i Grad Prag. Cirk La Putyka dobio je status češkog kulturnog izvoznog proizvoda. To znači da im Ministarstvo kulture pokriva sve troškove tijekom turneja po cijelom svijetu, a novac za opremanje predstava dobivaju iz gradskog (praškog) proračuna za kulturu. "U Pragu se vrlo često mijenja gradska vlast. Ako nas trenutna političari podržavaju, ne znači da će to činiti oni budući. Zato se ne možemo osloniti na taj novac", objašnjava Vit Novák.

Vladajuće su se strukture u Pragu, međutim, mijenjale, ali Cirk La Putyki nisu zbog toga smanjena sredstva. Jedini uvjet koji mora ispuniti jest da godišnje izađe s jednom premijerom. U četiri godine postojanja skupina je napravila pet predstava, a u ovoj godini priprema jednu veliku i dvije manje. "Naši su izvođači zbog *golemog posla vrlo iscrpljeni. Nije lako svaki dan izvoditi fizički vrlo zahtjevne*

foto: Snježana Glogoskić

Cirk La Putyka, *Slapstick Sonata*

akrobatske točke, tijekom jutra na probama i uvečer na predstavi. Mislili smo čak ugasiti jednu od predstava. No ne možemo. Emotivno smo vrlo vezani za svaku od njih, one su poput naše djece. Zato smo pronašli bolje rješenje. Angažirali smo umjetnike iz inozemstva koji su fokusirani jedino na stvaranje nove predstave koja će se premijerno izvesti u svibnju” – priznaje Vit Novák.

Kad su dobili novac od Grada, nisu ga samo uložili u stvaranje predstava, nego i u radionice. Ugledni cirkuski umjetnici poput Daniela Gulkea (osnivača francuske skupine

Cirk la Putyka dobio je status češkog kulturnog izvoznog proizvođača. To znači da im Ministarstvo kulture pokriva sve troškove tijekom turneja po cijelom svijetu, a novac za opremanje predstava dobivaju iz gradskog (praškog) proračuna za kulturu.

Cahin-Caha) ili Maksima Komara (osnivača najvažnije finske skupine Circo Aereo) podučavali su izvođače. Maksim Komaro je i režirao *Slapstick Sonata* s kojom su gostovali na ovogodišnjem Festivalu novog cirkusa u Zagrebu. Izmjenjivanjem i gomilanjem akrobatskih i klaunskih točki htjeli su zadiviti zagrebačku publiku i u tome su svakako uspjeli. Njihovi nevjerojatno visoki skokovi s *klackalice* ostavljali su bez daha, kao i ostale akrobacije u zraku, domišljati su bili klauni, a virtuozni žongleri. Zadivljuje činjenica da su izvođači samouki i da su se u svojim disciplinama izbrusili vježbajući u neprikladnom prostoru – tvornici bez grijanja. Cirk La Putyka, poput svih istočnoeuropskih novocirkuskih skupina, ima velik problem s prostorom za vježbanje. Mnogi su prostori za cirkuske akrobacije, osobito zračne, neprikladni – stropovi su u njima preniski pa se ne mogu objesiti obruči ili svila, a ne može se skakati ni na *klackalici*. Najam prikladnih prostora je, s druge strane, preskup. Nije lako naći ni prostor za izvođenje. Nastupaju uglavnom u kazalištu La Fabrica, no Vit Novák napominje da su pod velikim pritiskom jer “kazalište mora biti svaku večer rasprodano kako bi pokrili sve troškove.” Nakon što je ostvario svoj prvi san i stvorio uspješnu novocirkusku skupinu, Rosta Novák i njegov brat Vit sada snivaju o vlastitom prostoru koji bi bio prikladan za probe i predstave. “Kad ga pronađemo, svi će novocirkuski umjetnici u njemu moći besplatno raditi. To je naš san. Nitko ne zna hoćemo li ga ostvariti, ali dobro je za to se boriti”, odlučan je Vit Novák.

U Pragu takvih prostora nema. Oni se kriju u manjim sredinama. Pojedini češki gradovi već su prepoznali novi cirkus kao važnu kulturno-turističku pojavu. Primjerice Trutnov. Prema mišljenju Vita Nováka taj je grad trenutno najbolje mjesto za novi cirkus. U njemu je, uz pomoć europskih fondova, izgrađeno kazalište čiji je ravnatelj otvoren za nove smjerove u umjetnosti. U Trutnovu postoji i festival novog cirkusa Cirk uff, a u rujnu ove godine takav će festival dobiti i Plzen.

Poljska – strani umjetnici gostuju, domaći se ne cijene

Poljska ima desetak festivala na kojima se mogu vidjeti novocirkuske predstave. To su uglavnom festivali eksperimentalnog i alternativnog kazališta, no ima i onih specija-

U Poljskoj postoje umjetnici koji se već deset godina bave novim cirkusom, no još nisu prepoznati pa ne mogu od toga živjeti.

liziranih za novi cirkus. Primjerice, Carnival Sztuk-Mistrzów iz Lublina jedan je od njih. Na tim festivalima uglavnom gostuju uspješne novocirkuske skupine sa Zapada, dok domaći umjetnici i oni iz istočne Europe rijetko imaju priliku na njima nastupati. Umjetnička ravnateljica lublinskog festivala, redateljica Marta Kučinska, želi to promijeniti. Poljska je, prema njezinu mišljenju, “svojevrsni Divlji istok. Postoje poljski umjetnici koji su studirali suvereni cirkus u Londonu. Kad su se vratili kući, pokušali su nešto učiniti, no nisu uspjeli. U tome su ih spriječile državne i gradske strukture koje nisu pouzdane. U Poljskoj postoje umjetnici koji se već deset godina bave novim cirkusom, no još nisu prepoznati pa ne mogu od toga živjeti.”

Kad je dobila poziv za vođenje festivala u Lublinu, prvo je pomislila na poljske novocirkuske izvođače. Prihvatila je ponudu pod uvjetom da joj grad financira produkciju domaćih cirkuskih predstava. U tim je predstavama upravo razotkrila krizu u kojoj se poljski novi cirkus nalazi. U *Garbage show*, primjerice, vrsni, školovani, no nepriznati cirkuski umjetnici manipuliraju predmetima koje su pronašli na smetištu, u *Circus cabaretu* pjevaju: “Nemamo novca! Nemamo šator i stvaramo umjetnost kakvu želimo!”

U Poljskoj je, kao i u Češkoj, teško pronaći prikladan prostor za uvježbavanje i izvedbu novocirkuskih predstava. Većina redatelja ulaže vlastiti novac, a kad se predstava izvede, najteže je održati je na životu. Uglavnom se nakon premijere i ugasi. Zbog toga se rijetki prihvaćaju tog posla. Takva bi se praksa, nada se Marta Kučinska, uskoro trebala promijeniti. U Lublinu bi se uskoro trebao otvoriti prostor u kojemu bi novocirkuski umjetnici mogli vježbati i izvoditi predstave. Kulturna politika toga grada vrlo je otvorena prema novom cirkusu jer u njemu vidi prikladno sredstvo za promociju Lublina. Geslom: *Lublin – grad cirkusa* pozivaju se turisti, od kojih će mnogi biti upravo zaljubljenici u novocirkusku umjetnost.

Novi cirkus u regiji: Hrvatska – Slovenija – Srbija – Makedonija

S problemima postprodukcije, nedostatkom prostora i školovanja suočavaju se i naši umjetnici. Predstave se lako izvedu jedanput, no kontinuitet izvođenja nemoguće je postići. Posljednja predstava *Slavuj* Triko cirkus teatra, unatoč pozitivnim kritikama, više gostuje po europskim festivalima, nego na domaćim pozornicama. Isti problem ima i skupina Room 100 čiju su predstavu *C8H11NO2*, nakon prve nagrade na uglednom natječaju za mlade talente Jeunes Talents Cirque Europe, ugostile mnoge zemlje. Izvođači skupine Room 100, unatoč tom uspjehu, i dalje ne mogu pronaći povoljan i prikladan prostor za rad pa vježbaju u garaži.

Novi cirkus u nas prije Festivala novog cirkusa nije bio dovoljno poznat. Zahvaljujući Festivalu šira je javnost doznala koje su razlike između novog i tradicionalnog cirkusa, upoznala je neke od vodećih skupina u tom umjetničkom žanru, a i naši su izvođači svoje cirkuske vještine počeli ozbiljnije umjetnički oblikovati. Najdalje su otišle upravo dvije navedene skupine. Umjetnički ravnatelj Festivala Ivan Kralj povezo je osnivače splitske skupine Room 100 Jakova Labrovića i Antoniju Kuzmanić s kanadskom kontorcionisticom Angelom Laurier, posjetiteljima 4. festivala novog cirkusa poznatog po predstavi *Déversoir*. Svojim savjetima pomogla im je u nastajanju predstave *C8H11NO2*.

Prošle godine prvi put se ostvarila novocirkuska predstava u suradnji s nezavisnim kazalištem. Riječ je o predstavi *Iglica* koja je nastala u koprodukciji Triko cirkus teatra i kazališta za djecu Mala scena iz Zagreba.

Projekti naših novocirkuskih skupina se, međutim, ne mogu prijaviti na natječaje Ministarstva kulture, jer u prijavnicama ne postoji kategorija novog cirkusa. Triko cirkus teatar pronašao je kompromisno rješenje i registrirao se kao nezavisno eksperimentalno kazalište. "Cirkus smo ostavili u imenu, no u opisivanju aktivnosti nismo smjeli navesti akrobacije jer to ne postoji u njihovu vokabularu. Kako bismo ušli u sustav državnog financiranja, napravili smo taj kompromis i poštivali službenu regulaciju", objašnjava osnivačica skupine Iva Peter Dragan.

Status cirkuskog umjetnika ne može se dobiti ni u Slo-

foto: Siniša Glogoški

foto: Siniša Glogoški

Triko Cirkus Teatar & Mala scena, *Iglica*

veniji. Dana Auguštin završila je uglednu nacionalnu francusku školu CNAC, no nije se mogla registrirati kao cirkuska umjetnica. "Nisu znali kamo bi me stavili", prisjeća se, "pa su mi dali status umjetničke izvođačice."

U Sloveniji se cirkus vrlo polako razvija. Dana Auguštin smatra da zapravo još ne postoji. "Cirkus je još uvijek smatran mjestom u kojemu životinje i klaunovi nasmijavaju publiku. Kad sam se vratila iz Francuske, nitko se nije bavio novim cirkusom pa me i ne čudi što nije bio prihvaćen. Zahvaljujući festivalima, stvari se polako mijenjaju. Pojedinci žele učiti akrobacije na tkanini. No to ne stva-

Cirkus je još uvijek smatran mjestom u kojemu životinje i klaunovi nasmijavaju publiku.

foto: Siniša Glogoški

ra novi cirkus. Ne postoji nov način izražavanja i umjetničkog promišljanja koji je nužan za novi cirkus."

U Sloveniji, međutim, stvara vrsna umjetnica Dana Auguštin koja je cirkuski vokabular obogatila riječju *kokon*. To je elastična tkanina zavezana u čvorove po kojoj se Dana Auguštin penje poput alpinistice i stvara reljefe poput kiparice. Zahvaljujući kokonu uspjela je povezati svoje tri ljubavi – cirkus, alpinizam i kiparstvo koje je u Ljubljani diplomirala. Na taj način stvara mistične i poetične cirkuske instalacije, poput one u predstavi *WO* koju smo gledali na ovogodišnjem Festivalu novog cirkusa.

Kada ne može naći prikladan prostor u kojemu bi objesila svoje tkanine, Dana odlazi u šumu i vješa ih na stabla, a svoje radove uglavnom prikazuje po festivalima. U Sloveniji nastupa na Ani Desetnici – festivalu ulične umjetnosti na kojemu se predstavljaju različiti žanrovi, stilovi, forme i sadržaji ulične kazališne umjetnosti.

Festival ulične umjetnosti postoji i u Srbiji gdje je, prema riječima redateljice Ivane Koraković, "novi cirkus disperzivan i kaotičan, u traženju je svoga puta."

Svake godine u Beogradu nastane jedna predstava novog cirkusa koju financiraju Ministarstvo kulture i Grad Beograd. Dobiveni novac, međutim, ne može pokriti sve troškove te se, kao i kod nas, umjetnici ne mogu baviti samo tim poslom. Probe za predstave održavaju se u kulturnim

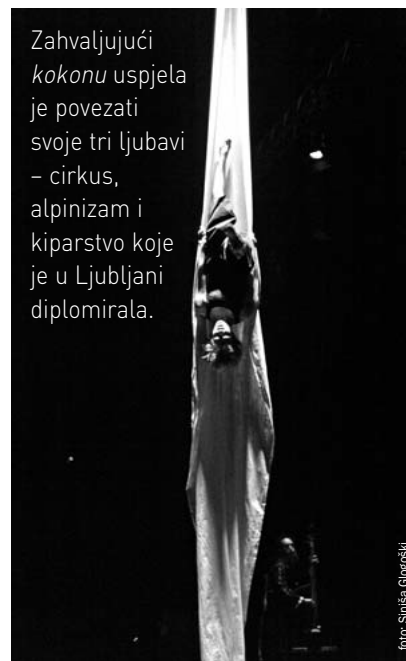

foto: Siniša Glogoški

Dana Auguštin, *WO*

centrima koji ne naplaćuju boravak, ali nisu prikladni za akrobacije na svili, trapezu ili ringovima.

Pojedine predstave nastale su u koprodukciji s dječjim kazalištem Duško Radović.

"Kada ste jedini koji se bavite tim poslom, kao što smo mi, onda sve ima dobru i lošu stranu. Dobra je strana ta što su nam otvorena vrata kulturnih centara i što možemo gostovati, no nema stalne novčane podrške koja utječe na naš kontinuitet rada. Ljudi moraju raditi druge stvari kako bi preživjeli i njihov fokus ne može biti na stvaranju predstave. Zbog toga kvaliteta rada nije na zadovoljavajućem stupnju", objašnjava Ivana Koraksić.

Publika u Srbiji ne poznaje novi cirkus. "Nemamo ni toliko predstava, a ni gostovanja, pa se publika nema kada upoznati s novim cirkusom", napominje Ivana Koraksić koja

Za razliku od svih navedenih zemalja u kojima se novi cirkus na različitim stupnjevima razvija, u Makedoniji novi cirkus ne postoji.

je novi cirkus zavojljela zahvaljujući Makedoncu Vasilu Tasevskom.

Za razliku od svih navedenih zemalja u kojima se novi cirkus na različitim stupnjevima razvija, u Makedoniji novi cirkus ne postoji. Vasil Tasevski nekoliko je puta pokušavao pokrenuti projekt za razvoj cirkuskih vještina, no nije uspio. Tvrtke žonglerima plaćaju zabavljačke nastupe za svoja događanja, no u novocirkuske predstave nitko ne želi uložiti novac. "Neka se time bavi netko drugi", odlučio je Tasevski koji je napustio Makedoniju te živi i radi u Francuskoj.

Tasevski je član nezavisne francuske skupine Porte 27 koja djeluje u pokrajini Champagne-Ardenne. Završio je CNAC i, poput Dane Auguštin, pionir je u jednoj cirkuskoj disciplini. Izumio je *topku*. To su dva goleme željezna kruga spojena u oblik lopte kroz koju se može prolaziti i na kojoj se mogu izvoditi maštovite akrobacije. Vidjeli smo je u predstavi *Je me réveille pour mourir* koju je osmislio za ovogodišnji Festival novog cirkusa. Topkom se danas koriste studenti u CNAC-u i u ekvadorskoj cirkuskoj školi, ali i poznati kanadski umjetnici iz skupine *Cirque de Soleil*.

Francuska – mijene u kolijevci suvremenog cirkusa

Skupina Porte 27 Vasila Tasevskog djeluje u pokrajini Champagne-Ardenne koja pokriva većinu njihovih troškova. Unatoč tome i u Francuskoj je postalo teško stvarati jer se budžet za kulturu smanjio. On je i dalje neusporedivo veći od budžeta u istočnoj ili južnoj Europi, ali nestali su idealni uvjeti koji su nekada postojali. O tome najbolje svjedoči osnivač skupine Cahin – Caha Daniel Gulke. Prema njegovu mišljenju zlatno je doba bilo u osamdesetim godinama prošlog stoljeća te početkom devedesetih. Tada se njegovala individualnost, umjetnici su dobivali novac za eksperimentiranje, nisu bili pod pritiskom zarade. Pogreške su se očekivale jer su bile dio umjetničkog procesa. Mnogi veliki umjetnici svoju su karijeru i estetiku

izgrađivali godinama, bruseći je pomoću uspjelih i neuspjelih pokušaja. Današnji mladi umjetnici tu povlasticu nemaju. Loša predstava može im zauvijek uništiti karijeru. Zato su neprestano pod pritiskom stvaranja komercijalnih uspjeha. Ako nisi uspješan, ako te publika ne prepozna odmah, dobiveni novac od grada, države ili pokrajine prenamijenit će se drugima. "Prije petnaest godina", prisjeća se Gulke, "mlade sam savjetovao da beskompromisno traže svoj put. 'Ne trebaš sada zarađivati', govorio sam im. 'Uspjeh će doći kasnije.' To sam govorio iz vlastitog iskustva jer sam u svojim dvadesetima radio različite eksperimente i nije me bilo strah budućnosti. Posla je uvijek bilo. Današnji dvadesetogodišnjaci tu sigurnost nemaju. Nema više mjesta prosječnosti. Umjetničko istraživanje više nitko ne potiče. Pogreške se skupo plaćaju. Oni moraju napraviti uspješnu predstavu, jer ako to ne učine, možda nikada neće dobiti drugu priliku."

Osim toga, nastavlja Gulke, "Francuska je postala vrlo strukturirana. Cirkus je cirkus, kazalište je kazalište, ples je ples. Oni koji ne zadovoljavaju te kategorije, ne mogu uspjati. Većina današnjih predstava nije uzbudljiva upravo zbog toga što se ne stvara iz umjetničke potrebe, već iz želje da se zadovolji forma. Rijetki su oni koji slijede svoju umjetničku viziju jer ako ona ne odgovara festivalskim kriterijima, ako ne pristaje ni u jednu ladicu, neće ugledati svjetlo dana. To je trenutačno najveći problem u Francuskoj. Postavlja se pitanje kako u tom sustavu ostati kreativan, razvijati nove ideje, a ujedno biti konkurentan na tržištu. Cirkusko tržište u Francuskoj potpuno je blokirano. Nema predstava koje propituju i istražuju nešto novo jer za njih nema mjesta ni na jednom festivalu, ni u jednom kazalištu. U takvoj je sredini vrlo teško biti radikalnan i inovativan."

Predstave u Francuskoj su, prema njegovu mišljenju, vrlo visoke kvalitete, ali umjetnički nezanimljive.

Smanjena sredstva u francuskom proračunu za kulturu odrazila su se i na afirmirane skupine kao što je Cahin-Caha. Nekada se na turneje putovalo s dvadesetak ljudi, danas se putuje s njih deset ili manje. Prije su izvodili stotinjak predstava po različitim gradovima, danas maksimalno obidu dvadeset mjesta.

Daniel Gulke zbog toga će se vratiti svojim počecima.

Uskoro će stvarati sola i duete po divljim prostorima gdje može eksperimentirati. "Jedino tamo ne trebamo slijediti strukture i njihova pravila. Jedino se tamo možemo posvetiti našoj umjetnosti."

Istočna Europa – mjesto slobode i stvaralačkih mogućnosti

Kriteriji tržišta u Francuskoj ograničili su slobodu stvaranja. Mjesto slobode, prema Gulkeovom mišljenju, danas se nalazi u istočnoj Europi. Tamo nema cirkuskih škola, umjetnici nemaju institucionalnu podršku, ali nemaju ni strukturu koju moraju zadovoljavati. Mogu raditi što god žele i eksperimentirati koliko god žele. "U istočnoj Europi ne postoji ideja o tome što bi predstava trebala biti i u tome je najveća sloboda. Zato volim istočnu Europu."

Budućnost novog cirkusa on vidi u suradnjama skupina iz različitih zemalja s lokalnim umjetničkim školama i festivalima. U tijeku je suradnja njegove skupina Cahin-Caha s finskim Circo Aereom i češkim Cirk La Putykom. Suradnja

"U istočnoj Europi ne postoji ideja o tome što bi predstava trebala biti i u tome je najveća sloboda. Zato volim istočnu Europu."

sa školama nije uspjela jer su, objašnjava, "previše spore i suviše strukturirane", festivali nemaju dovoljno novca, no ostao je triptih navedenih skupina koji bi se trebao više povezati. "Da nije bilo mene, Circo Aereo i Cirk La Putyka ne bi mogli doći na Festival novog cirkusa u Marseillesu, kao što ja ne bih bio pozvan na češki festival Letni, Letna da nije došlo do naše suradnje. To je za nas snaga jer umjetnički ravnatelji i producenti festivala u nama vide komercijalni uspjeh kroz novu promidžbu – 'Švedska, Češka i Francuska zajedno – dodite i pogledajte!'"

Novi cirkus u istočnoj Europi mogao bi kroz takvu vrstu suradnje stvoriti vlastiti identitet, svoju posebnost, smatraju pojedini sudionici okruglog stola na 9. festivalu novog cirkusa u Zagrebu. Rasprava o novom cirkusu u istočnoj Europi ostala je otvorena, bez zaključaka. Pokrenut će je ponovno poljski festival Carnaval Sztuk-Mistrzów kojemu je također tema *Novi cirkus u istočnoj Europi*.

foto: Siniša Glogoški

foto: Siniša Glogoški

Vasil Tasevski